

Informiranost opće populacije o autizmu

Ječmenjak, Laura

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:695463>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-11**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Završni rad br. 1644/SS/2022

Informiranost opće populacije o autizmu

Laura Ječmenjak, 4257/336

Varaždin, kolovoz 2023. godine

**Sveučilište
Sjever**

Odjel za sestrinstvo

Završni rad br. 1644/SS/2022

Informiranost opće populacije o autizmu

Student

Laura Ječmenjak, 4257/336

Mentor

dr.med.spec.pedijatar Mirjana Kolarek Karakaš

Varaždin, kolovoz 2023. godine

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za sestrinstvo		
STUDIJ	prediplomski stručni studij Sestrinstva		
PRISTUPNIK	Laura Ječmenjak	MATIČNI BROJ	336034861
DATUM	9.5.2023	KOLEGIJ	Pedijatrija
NASLOV RADA	Informiranost opće populacije o autizmu		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	Awareness of the general population about autism		
MENTOR	Mirjana Kolarek Karakaš	ZVANJE	predavač
ČLANOVI POVJERENSTVA	1. doc.dr.sc. Ivana Živoder, predsjednica		
	2. Mirjana Kolarek Karakaš, pred., mentorica		
	3. Mateja Križaj Grabant, pred., član		
	4. Željka Kanižaj Rogina, zamjenski član		
	5.		

Zadatak završnog rada

BROJ	1664/SS/2023
OPIS	<p>Autizam je neurorazvojni poremećaj kojeg karakteriziraju poteškoće u socijalnim situacijama, procesuiranju govora, izvršnom funkcioniranju i senzorne teškoće. Pojavljuje se u prve tri godine života i prisutan je cijeli život. Utječe na mnoga razvojna područja koja su različito pogođena pa se svakoj osobi s autizmom pristupa individualno. Svijest o osobama s autizmom još uvijek nije u potpunosti razvijena. Iako znanstvenici već odavno znaju što autizam otprilike znači, o autizmu se rijetko govori u javnosti, a kada se o njemu govori, uglavnom su neprovjerene pretpostavke one koje koče razumijevanje autizma.</p> <p>Upravo zato, cilj ovog istraživanja je ispitati informiranost opće populacije o autizmu u Republici Hrvatskoj. Za potrebe ovog istraživanja biti će izrađen anketni upitnik koji će biti distribuiran on line putem. Prikupljeni podaci biti će obrađeni i prikazani grafički i tablično. U radu će se obuhvatiti definicija autizma, obilježja kliničke slike, dijagnostičke metode za prepoznavanje bolesti, sestrijske dijagnoze, informiranost javnosti o autizmu, edukacija roditelja autističnog djeteta i dr.</p>

ZADATAK URUČEN 8.5.2023

POTPIS MENTORA

Predgovor

Zahvaljujem se svojoj obitelji i prijateljima koji su mi pružili motivaciju i bili mi podrška tijekom studiranja. Hvala Vam što ste bili moji najveći navijači i što ste me podsjećali na moju snagu čak i u trenucima sumnje.

Također, želim se zahvaliti mentorici, dr.med.spec.pedijatar Mirjana Kolarek Karakaš, na potpori i davanju uputa u pisanju završnog rada te Sveučilištu Sjever na novom životnom iskustvu i znanju koje sam usvojila tijekom studiranja.

Sažetak

Autizam je neurorazvojni poremećaj kojeg karakteriziraju poteškoće u socijalnim situacijama, procesuiranju govora, izvršnom funkcioniranju i senzorne teškoće. Manifestira se u ranom djetinjstvu, obično u prve tri godine i prisutan je cijeli život. Utječe na mnoga razvojna područja koja su različito pogođena pa se svakoj osobi s autizmom pristupa individualno. Svijest o osobama s autizmom još uvijek nije u potpunosti razvijena. Iako znanstvenici već odavno znaju što autizam otprilike znači, o autizmu se rijetko govori u javnosti, a kada se o njemu govori, uglavnom su neprovjerene pretpostavke one koje koče razumijevanje autizma.

Upravo zato, cilj ovog istraživanja je bio ispitati informiranost opće populacije o autizmu u Republici Hrvatskoj. Za potrebe ovog istraživanja izrađen je anketni upitnik koji je bio proveden on line putem. Prikupljeni podaci biti su obrađeni i prikazani grafički i tablično.

Rezultati istraživanja dokazali su da sudionici istraživanja razumiju simptome autizma.

Ključne riječi: neurorazvojni poremećaj, autizam, informiranost, opća populacija

Abstract

Autism is a neurodevelopmental disorder characterized by difficulties in social situations, speech processing, executive functioning and sensory difficulties. It appears in the first three years of life and is present throughout life. It affects many developmental areas that are affected differently, so each person with autism is approached individually. Awareness about people with autism is still not fully developed. Although scientists have long known what autism roughly means, autism is rarely discussed in public, and when it is, it is mostly untested assumptions that hinder understanding of autism.

Precisely for this reason, the goal of this research was to examine the general population's awareness of autism in the Republic of Croatia. For the purposes of this research, a survey questionnaire was prepared and conducted online. The collected data were processed and presented graphically and tabularly.

The research results proved that the research participants understand the symptoms of autism.

Key words: neurodevelopmental disorder, autism, information, general population

SADRŽAJ

1. Uvod	1
1.1. Povijesni razvoj autizma.....	2
1.2. Etiologija	3
1.3. Genetska podloga autizma.....	4
1.3. Klinička slika autizma	4
1.4. Dijagnoza autizma	5
1.5. Terapija, rehabilitacija i socijalna integracija osoba s autizmom	6
1.6. Farmakoterapijsko liječenje autizma	8
2. Istraživački dio rada.....	10
2.1. Cilj istraživanja.....	10
2.2. Ispitanici	10
2.3. Metode	10
3. Rezultati.....	11
3.1. Demografski podaci.....	11
3.2. Informiranost opće populacije o autizmu	15
4. Rasprava	23
5. Zaključak	25
6. Literatura	26

1. Uvod

Autizam je kompleksni razvojni poremećaj koji utječe na komunikaciju, socijalne interakcije i ponašanje jedne osobe. Karakterizira ga spektar simptoma i varira od blagog do teškog oblika. Osobe s autizmom često imaju teškoće u razumijevanju verbalne i neverbalne komunikacije, poteškoće u uspostavljanju socijalnih kontakata i izražavanju emocija, kao i ograničene i ponavljajuće interese i obrasce ponašanja.

Prema svjetskim studijama, četiri do petoro djece od 10 000 pati od teškog razvojnog poremećaja imenovanog kao autistični poremećaj [1]. Češće se javlja kod dječaka. Za dijagnosticiranje autizma potrebno je pratiti napredak djeteta u razvoju i promatrati djetetovo ponašanje.

Autizam se obično manifestira u ranom djetinjstvu, često već u prve tri godine života. Djeca s autizmom mogu pokazivati različite simptome, uključujući ponavljanje određenih radnji ili riječi, poteškoće u izražavanju svojih potreba i želja, te izbjegavanje očnog kontakta ili dodirivanje. Ovi simptomi često otežavaju uključivanje djeteta u svakodnevne aktivnosti i interakciju s drugim ljudima.

Autizam je složen poremećaj koji je rezultat interakcije genetskih, neuroloških i okolišnih čimbenika. Iako točan uzrok autizma još uvijek nije potpuno razumljiv, istraživači su identificirali genetske predispozicije kao važan faktor. Osim toga, neurološke razlike u funkcioniranju mozga također igraju ulogu u pojavi autizma. Poznavanje simptoma važno je roditeljima za rano dijagnosticiranje autizma, jer rano prepoznavanje dovodi do rane intervencije, koja potiče realizaciju djetetovih razvojnih potencijala, sprječava daljnji otežan razvoj i priprema dijete za vrtić, školu, zapošljavanje i samostalan život [2].

Važno je napomenuti da svaka osoba s autizmom je jedinstvena i različita, s vlastitim snagama i izazovima. Iako autizam može predstavljati izazove, mnogi pojedinci s autizmom također imaju posebne talente i sposobnosti. Stoga je važno pružiti podršku, razumijevanje i prilike za razvoj svakoj osobi s autizmom kako bi mogli postići svoj puni potencijal.

U zadnjim desetljećima, svijest o autizmu je značajno porasla, što je rezultiralo poboljšanim pristupom dijagnosticiranju, intervenciji i podršci osobama s autizmom. Rana intervencija, obrazovanje prilagođeno potrebama svakog pojedinca i podrška obiteljima igraju ključnu ulogu u poboljšanju kvalitete života osoba s autizmom.

1.1. Povijesni razvoj autizma

U prošlosti su djeca s autizmom često bila hospitalizirana u specijalnim bolnicama za liječenje psihički oboljele djece. Razlog tome je neznanje o bolesti i njenom liječenju. Nakon upućivanja djece s autizmom u institucije, njihovo stanje bi se pogoršalo, što dovodi do značajnog produblivanja autizma te postupno dovodi do ukupne degeneracije djetetove osobnosti. Tek početkom 19. stoljeća identificirani su izolirani slučajevi male djece s teškim psihičkim poremećajima, uključujući i teška oštećenja u razvoju.

Švicarski psihijatar Eugen Bleuler 1911. godine opisuje pojam autizam. Opisuje ponašanje osoba sa shizofrenijom koje smanjuju socijalnu interakciju, povlače se u vlastiti svijet i postaju zaokupljene mislima [3].

Leo Kanner, austrijsko-američki psihijatar, 1943. godine objavljuje rad u kojem prvi puta koristi izraz autističan poremećaj kako bi opisao karakteristične simptome kod djece, uključujući ograničenu društvenu interakciju, poteškoće u komunikaciji i repetitivno ponašanje [4]. Odmah sljedeće godine, 1944. Hans Asperger, austrijski pedijatar, identificira slične simptome kod djece, koji će kasnije biti poznati kao Aspergerov sindrom [5].

Jedna od najranijih definicija autizma Laurete Bender, 1953. godine vrijedi i danas: Autizam je karakteriziran promijenjenim ponašanjem u svim domenama središnjeg živčanog sustava. U motoričkom, osjetilnom, intelektualnom, emocionalnom i socijalnom. Laureta Bender je 1947. godine opisala dječju shizofreniju sa simptomima sličnim shizofreniji odraslih, s poremećajima mišljenja i halucinacijama, uglavnom koja se javljaju nakon pete godine [3].

Godine 1955. B. Rask je uveo pojmove "atipično dijete", "atipična psihoza" ili "atipični razvoj". Danas se koristi samo naziv atipični autizam, za autizam koji nema sva dijagnostička obilježja, odnosno javlja se nakon treće godine života [3].

Michael Rutter 1978. godine koristio je četiri kriterija za označavanje autizma, koji su kasnije postali osnova za dijagnostičke kriterije u Međunarodnoj klasifikaciji bolesti i ozljeda te u DSM klasifikaciji. Prvi kriterij je poremećaj socijalnog razvoja s nizom specifičnosti koje odstupaju od intelektualne razine djeteta. Zatim kao kriterij navodi usporeni i promijenjeni razvoj govora i jezika s određenim osobitostima koje odstupaju od razine inteligencije djeteta. Kao treći kriterij Rutter navodi inzistiranje na uniformnosti, koja se očituje u stereotipnim oblicima igre, abnormalnim obraćanjima pažnje ili otporu promjenama. Posljednji kriterij je prisutnost poremećaja u dobi od 30 mjeseci [3].

Godine 1992. Svjetska zdravstvena organizacija izdala je deseto izdanje "Međunarodne klasifikacije bolesti" - MKB-10, koja se zajednički naziva "*pervazivni razvojni poremećaji*", a koja se koristi za skupinu dječjih psihičkih poremećaja u koju spada i autizam, poremećaji socijalne interakcije i poremećaji ključnih simptoma, kao i komunikacije, jezika i govora, mašte, osjetilnih odgovora, ponavljajućih stereotipnih ponašanja i posebnih vještina [3].

1.2. Etiologija

Etiologija autizma, odnosno uzroci ovog poremećaja, složeni su i još uvijek nedovoljno razumljivi. Međutim, istraživanja su identificirala nekoliko faktora koji mogu doprinijeti pojavi autizma. U nekoliko ključnih aspekata nastanka autizma smatraju se da su odgovorni genetski faktori koji igraju važnu ulogu u razvoju autizma. Nasljeđivanje određenih gena ili mutacija gena može povećati rizik od razvoja autizma. Međutim, nisu identificirani specifični geni koji uzrokuju autizam kod većine ljudi s poremećajem [6].

Neurološki faktori odnosno neurološke razlike u funkcioniranju mozga također su povezane s autizmom. Istraživanja su otkrila različite abnormalnosti u strukturi i funkciji mozga kod osoba s autizmom, uključujući promjene u veličini i povezanosti određenih područja mozga. Također se smatra da i okolišni čimbenici mogu igrati ulogu u pojavi autizma, iako su još uvijek nedovoljno razumljivi. Izloženost određenim tvarima tijekom trudnoće, poput kemikalija, infekcija ili lijekova, moguće su okolišne komponente koje povećavaju rizik od autizma. Međutim, potrebno je daljnje istraživanje kako bi se razumjela njihova točna uloga [6].

Važno je napomenuti da autizam nije uzrokovan određenim faktorom ili događajem, već je rezultat složene interakcije genetskih i okolišnih čimbenika. U mnogim slučajevima, vjerojatno postoji kombinacija genetskih predispozicija i okolišnih faktora koji doprinose pojavi autizma. Stalna istraživanja i napredak u području genetike, neuroznanosti i epidemiologije pridonose boljem razumijevanju etiologije autizma. Međutim, važno je istaknuti da autizam nije rezultat nečijeg odabira ili roditeljskih postupaka. To je neurobiološki poremećaj koji zahtijeva podršku, razumijevanje i prilagođenu intervenciju kako bi se osiguralo najbolje moguće funkcioniranje i kvaliteta života za osobe s autizmom.

1.3. Genetska podloga autizma

Godine istraživanja pokazale su da postoji jaka genetska komponenta autizma. Utvrđeno je da su brojni geni ključni za normalan razvoj mozga, a ako ne funkcioniraju, uključeni su u razvoj autizma. Osim toga, aktualna istraživanja pokazuju da epigenetski mehanizmi također igraju važnu ulogu u razvoju autizma. Mehanizmi poput metilacije DNA ili acetilacije histona može utjecati na ekspresiju gena za koje se smatra da su faktori rizika za autizam. Geni i epifiziološki putovi su međusobno isprepleteni i dvosmjerni, koji ne samo da sami mogu utjecati na pojavu i razvoj autizma, već mogu utjecati i jedni na druge, tako da zajednički sudjeluju u nastanku i razvoju autizma. Važno je razumjeti da identificirani geni, epigenetske promjene, kemijske neravnoteže i okolišni čimbenici rade zajedno kako bi ili međusobno djelovali ili utjecali na razvoj živčanog sustava što može dovesti do razvoja autizma [7].

1.4. Klinička slika autizma

Simptomi autizma pojavljuju se u ranoj dobi i razlikuju se od djeteta do djeteta. Neki se bolje snalaze u svakodnevnom životu, dok drugi imaju značajne intelektualne poteškoće, kao što su ispodprosječna inteligencija, niska emocionalna zrelost i govorni ili razvojni nedostaci [6].

Klinička slika autizma obuhvaća raznolike simptome i karakteristike koje se manifestiraju na područjima društvene interakcije, komunikacije i ponašanja. Osobe s autizmom često imaju poteškoće u uspostavljanju i održavanju socijalnih interakcija. Mogu pokazivati nedostatak interesa za druge ljude, ograničenu sposobnost dijeljenja emocija, poteškoće u čitanju i tumačenju neverbalnih znakova (poput gestikulacije ili izraza lica) te poteškoće u razumijevanju i korištenju društvenih normi. Također često osobe s autizmom od djetinjstva se socijalno izoliraju [8].

Osobe s autizmom mogu imati poteškoće u komunikaciji koja se manifestira ograničenom verbalnom i neverbalnom komunikacijom. To može uključivati poteškoće u razvijanju jezičnih vještina, upotrebi i razumijevanju govora, ponavljanju riječi ili fraza (ekolalija) te izražavanju i dijeljenju svojih misli i osjećaja [8].

Također osobe s autizmom često pokazuju repetitivne obrasce ponašanja, interesa i aktivnosti. To može uključivati ponavljajuće pokrete tijela (npr. mahanje rukama ili ljuljanje), iznimno fokusiranje na određene predmete ili teme, inzistiranje na rutini i izbjegavanje

promjena te preosjetljivost ili podoosjetljivost na senzorne podražaje poput zvuka, svjetlosti ili dodira. Ograničeni interesi i aktivnosti također spadaju u spektar autizma. Osobe s autizmom mogu imati uski i intenzivan interes za određene teme ili predmete. Nadalje, mogu imati poteškoće u prilagođavanju i uključivanju u različite aktivnosti, igre ili društvene situacije koje nisu povezane s njihovim specifičnim interesima. Osobe s autizmom mogu biti agresivne, autoagresivne i destruktivne. Ovo ponašanje može nastati izolirano kao posljedica nerazumijevanja okoline, posebice roditelja, neuspjeha u postizanju trenutnih ciljeva, a može nastati i kao sredstvo izražavanja boli i tuge [8].

Važno je napomenuti da klinička slika autizma može varirati u velikoj mjeri kod različitih osoba. Neki pojedinci mogu imati visoku razinu funkcionalnosti i biti samostalni u svakodnevnim aktivnostima, dok drugi mogu imati teže poteškoće u jezičnom i društvenom funkcioniranju [8].

1.5. Dijagnoza autizma

Dijagnozu autizma često je teško postaviti sa sigurnošću, a posebno u djece mlađe od tri godine [3]. Dijagnoza autizma obično se postavlja na temelju detaljnog procjenjivanja simptoma i ponašanja djeteta. Ključni dijagnostički kriteriji za autizam su navedeni u dijagnostičkom priručniku DSM-5 (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders), koji je izdan od strane Američkog udruženja psihijatara. Da bi osoba bila dijagnosticirana s autizmom, mora ispunjavati sljedeće kriterije [9]:

1. Poteškoće u društvenoj interakciji i komunikaciji:

- Poteškoće u uspostavljanju i održavanju društvenih interakcija primjereno razvojnoj razini, kao što su nedostatak razumijevanja socijalnih emocija, smanjena reciprocitet u socijalnoj interakciji i poteškoće u razumijevanju neverbalnih komunikacijskih znakova.
- Poteškoće u razvoju, održavanju i razumijevanju verbalne i neverbalne komunikacije primjereno razvojnoj razini, kao što su poteškoće u inicijaciji i održavanju razgovora, ponavljanje riječi ili fraza (ekolalija), poteškoće u razumijevanju sugestija ili figurativnog jezika.

2. Repetitivni obrasci ponašanja, interesa ili aktivnosti:
 - Repetitivna i stereotipna ponašanja, pokreti tijela ili govora (npr. mahanje rukama, ljuljanje, ponavljanje riječi).
 - Ograničeni, fiksirani interesi s neobičnim intenzitetom ili fokusom.
 - Otpor prema promjenama u rutinama ili okruženju.
 - Poteškoće u senzornom procesiranju, poput preosjetljivosti ili podosjetljivosti na senzorne podražaje.
3. Simptomi prisutni u ranoj dobi:
 - Simptomi autizma moraju biti prisutni u ranom djetinjstvu, obično se primjećuju prije treće godine života.
4. Ograničenje u svakodnevnom funkcioniranju:
 - Simptomi autizma moraju značajno ometati ili ograničavati svakodnevno funkcioniranje osobe u područjima kao što su obrazovanje, radne vještine, samostalnost ili društveni odnosi [9].

Važno je napomenuti da dijagnoza autizma treba biti multidisciplinarni proces koji uključuje procjenu stručnjaka poput psihijataru, psihologa, logopeda, pedijataru i drugih relevantnih stručnjaka. Oni koriste različite metode procjene, uključujući strukturirane intervjue, opservaciju ponašanja, procjenu jezičnih vještina i razvoja, kao i informacije prikupljene od roditelja i drugih relevantnih izvora [9].

1.6. Terapija, rehabilitacija i socijalna integracija osoba s autizmom

Terapija, rehabilitacija i socijalna integracija su važni aspekti podrške osobama s autizmom. Ovisno o potrebama i individualnim karakteristikama svake osobe, mogu se primijeniti različiti pristupi i intervencije.

Neki od pristupa su terapija ponašanja temeljena na primjeni principa ABA (aplikativne analize ponašanja). Ova terapija koristi sistematičan pristup učenju i modificiranju ponašanja. Koristi se različite tehnike poput pozitivnog pojačavanja, modeliranja i oblikovanja ponašanja kako bi se razvile željene vještine i smanjile nepoželjna ponašanja. Terapija govora i jezika je usmjerena na razvoj komunikacijskih vještina, poboljšanje jezične ekspresije, razumijevanja i socijalne komunikacije. Koristi se niz tehnika i strategija, poput slikovnih simbola, augmentativne i alternativne komunikacije (AAC), i rad s različitim oblicima jezične

interakcije. S obzirom na to da osobe s autizmom često imaju osjetilne poteškoće. Terapija senzorne integracije koristi se za pomoć u obradi i integraciji senzornih podražaja kako bi se poboljšala senzorna regulacija i prilagodba na okolinu. Terapija socijalnih vještina fokusira se na razvoj socijalnih vještina, poput iniciranja i održavanja prijateljstava, razumijevanja društvenih normi, empatije i komunikacije. Koriste se strukturirane aktivnosti, uloge i igre kako bi se potaknulo učenje socijalnih vještina. Edukacijske intervencije pružaju strukturirano okruženje i podršku za učenje. To može uključivati individualizirane programe, prilagodbe nastavnog materijala i metoda, inkluzivno obrazovanje ili posebne obrazovne programe usmjerene na specifične potrebe osobe s autizmom [10].

Rehabilitacija osoba s autizmom ima za cilj pružiti podršku i terapiju kako bi se poboljšale njihove funkcionalne vještine, samostalnost i kvaliteta života. Najčešći aspekti rehabilitacije koji se često primjenjuju kod osoba s autizmom su fizička rehabilitacija koja se bavi motoričkim i pokretljivim sposobnostima osoba s autizmom. To može uključivati terapiju fizikalne medicine, vježbe za razvoj motoričkih vještina, poboljšanje koordinacije i ravnoteže te terapiju pomoću pomagala i ortotika. Zatim psihosocijalna rehabilitacija koja obuhvaća različite terapijske pristupe usmjerene na socijalne, emocionalne i kognitivne aspekte osoba s autizmom. To može uključivati terapiju igrom, terapiju umjetnošću, terapiju kroz životinje, grupnu terapiju i individualno savjetovanje kako bi se poboljšala komunikacija, samopouzdanje, upravljanje emocijama i razvoj socijalnih vještina. Uz psihosocijalnu rehabilitaciju provodi se i edukacijska rehabilitacija koja se fokusira na razvoj akademskih vještina i kognitivnih sposobnosti osoba s autizmom. Ovo može uključivati individualizirane programe obrazovanja, prilagođene metode učenja, podršku tehnikama za samo-regulaciju i strategijama za povećanje koncentracije i pažnje. Za osobe s autizmom koje su spremne za zapošljavanje, profesionalna rehabilitacija se bavi razvojem vještina potrebnih za radno mjesto. To uključuje trening za radne zadatke, komunikacijske vještine na radnom mjestu, prilagođavanje okoline i podršku na radnom mjestu. Rehabilitacija također ima za cilj razvoj samostalnosti u svakodnevnim životnim vještinama. To može uključivati trening za higijenu, prehranu, oblačenje, upravljanje novcem i putovanje [11]. Važno je naglasiti da rehabilitacija treba biti individualno prilagođena potrebama i mogućnostima svake osobe s autizmom, uz multidisciplinarni pristup koji uključuje stručnjake poput terapeuta, psihologa, pedagoga i drugih.

Socijalna integracija osoba s autizmom je važan cilj koji se postiže kroz podršku, obrazovanje, razumijevanje i inkluzivno okruženje. Rani intervencijski programi pružaju podršku i obrazovanje od najranije dobi kako bi se pomoglo u razvoju socijalnih i komunikacijskih vještina. Ovi programi mogu uključivati individualizirane terapije, podršku

obitelji i rad s multidisciplinarnim timovima. Inkluzivno obrazovanje se odnosi na pružanje podrške osobama s autizmom unutar redovnih obrazovnih okruženja. To uključuje prilagodbe nastavnog materijala, strukturirane programe i podršku stručnih osoba kako bi se omogućilo puno sudjelovanje u školskom okruženju. Terapija socijalnih vještina fokusira se na razvoj socijalnih interakcija, komunikacije i razumijevanja socijalnih normi. Kroz strukturirane aktivnosti, uloge, modeliranje i igre, osobe s autizmom uče kako uspostaviti prijateljstva, surađivati i komunicirati s drugima. Programi mentorstva i podrške vršnjaka pružaju priliku za interakciju s tipičnim vršnjacima. Ovo može uključivati dodatnu podršku i usmjeravanje od strane vršnjaka, što pomaže osobama s autizmom u razvoju socijalnih vještina i osjećaju pripadnosti. Edukacija i senzibilizacija šire zajednice o autizmu mogu stvoriti prihvaćajuće i podržavajuće okruženje. Programi koji educiraju učitelje, kolege, prijatelje i članove zajednice o autizmu pomažu u razumijevanju potreba i izazova s kojima se osobe s autizmom suočavaju. Važno je prilagoditi pristupe i strategije socijalne integracije pojedincu, uzimajući u obzir njihove individualne potrebe i preferencije [12].

1.7. Farmakoterapijsko liječenje autizma

Ne postoji osnovni lijek za autizam. Međutim, rano otkrivanje i terapijska intervencija utemeljena na dokazima može imati pozitivan učinak na ishod. Zbog nedostatka jasne patofiziologije povezane s autizmom, liječenje se često temelji na simptomatologiji. Osobe s autizmom imaju slične osnovne zdravstvene potrebe kao i osobe bez ovih poteškoća.

Farmakoterapija koja se koristi kao dio tretmana autizma za upravljanje određenim simptomima i povezanim poremećajima su najčešće lijekovi iz skupina antipsihotika, antidepresiva, anksiolitika i raznih stimulansa. Antipsihotici se ponekad koriste za smanjenje ponašanja kao što su agresija, samoozljeđivanje, impulsivnost i problemi s pažnjom. Primjeri antipsihotika koji se mogu koristiti su risperidon (Risperdal) i aripiprazol (Abilify). Antidepresivi se mogu koristiti kod osoba s autizmom koje pokazuju simptome poput depresije, tjeskobe ili opsesivno-kompulzivnih poremećaja. Selektivni inhibitori ponovne pohrane serotonina (SSRI) kao što su fluoksetin (Prozac) i sertralin (Zoloft) često se koriste. Anksiolitici se koriste za smanjenje tjeskobe i povezanih simptoma. Benzodiazepini kao što su diazepam (Valium) i lorazepam (Ativan) mogu se koristiti u određenim situacijama. Stimulansi se koriste za liječenje simptoma hiperaktivnosti, nemira i problema s pažnjom. Primjeri stimulansa koji se mogu koristiti su metilfenidat (Ritalin) i atomoksetin (Strattera) [13].

Farmakoterapija treba biti individualno prilagođena svakom pacijentu, uz pažljivo praćenje nuspojava i učinka lijekova. Odluku o primjeni farmakoterapije treba donijeti u suradnji s kvalificiranim zdravstvenim stručnjacima, poput psihijatara ili neurologa.

2. Istraživački dio rada

2.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je bio ispitati informiranost opće populacije o autizmu u Republici Hrvatskoj.

2.2. Ispitanici

Istraživanje je provedeno od 10. svibnja 2023. godine do 25. svibnja 2023. godine. U istraživanju je sudjelovalo 124 sudionika. Anketa je bila anonimna te su sudionici u istraživanju sudjelovali anonimno i dobrovoljno.

2.3. Metode

U svrhu istraživanja konstruiran je strukturirani anketni upitnik koji se nalazi u Prilogu 1. Upitnikom od 27 pitanja, osmišljenih od strane autora, prikupljeni su sociodemografski podaci sudionika te podaci o informiranosti sudionika o autizmu. Sudionici su bili upoznati s ciljem i svrhom istraživanja.

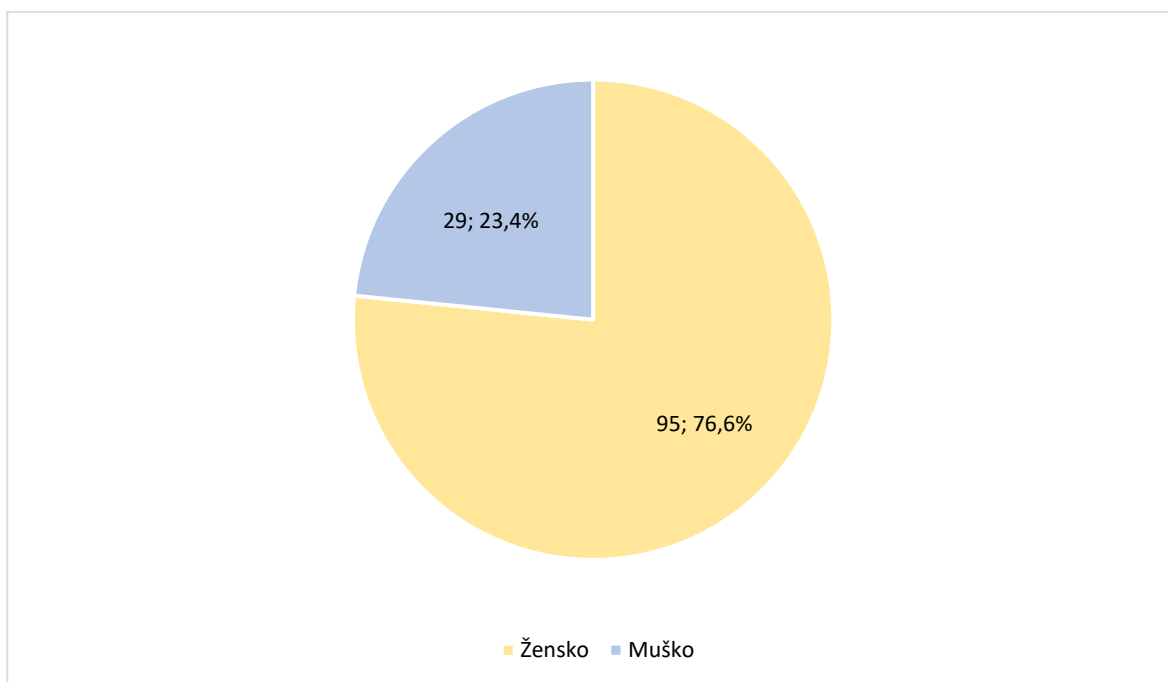
Prikupljeni podaci obrađeni su deskriptivnim statističkim metodama, te su prikazani tablično i grafički.

3. Rezultati

Dobiveni rezultati istraživanja prikazani su frekvencijama i relativnim frekvencijama.

3.1. Demografski podaci

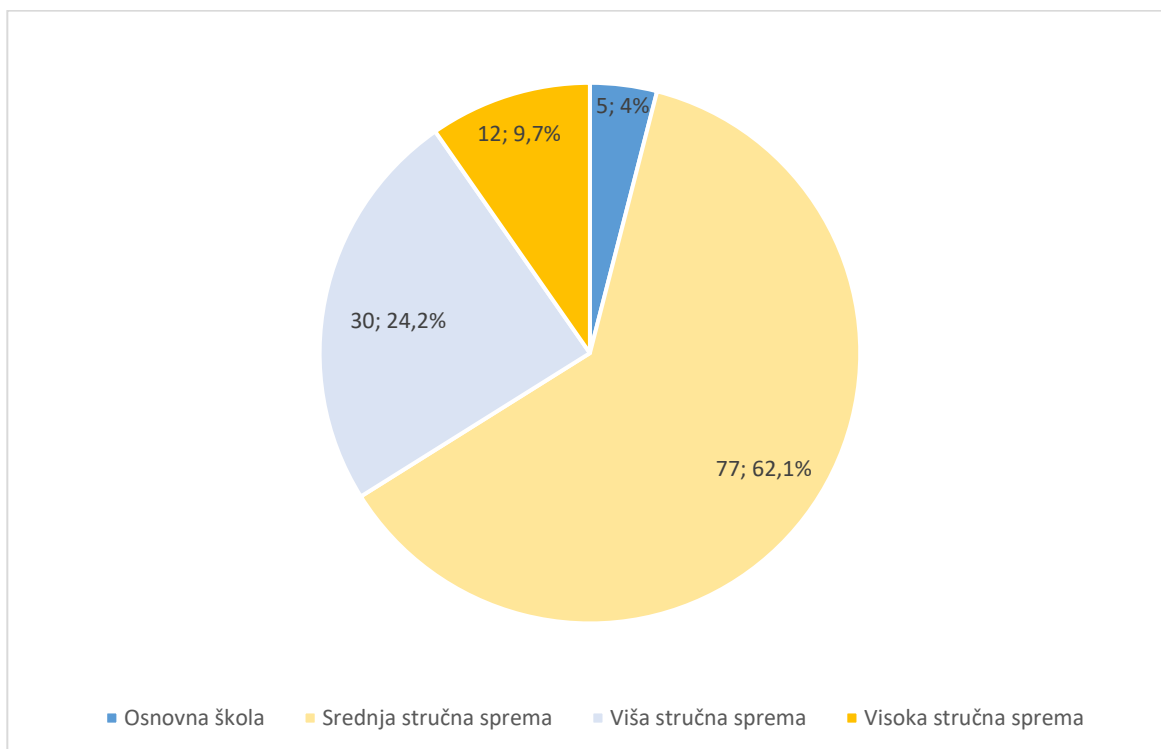
U grafikonu 3.1.1. prikazana je distribucija sudionika s obzirom na spol.

Grafikon 3.1.1. Prikaz broja sudionika s obzirom na spol

U grafikonu 3.1.1. prikazana je distribucija ispitanika prema spolu. Najviše sudionika, njih 95 (76,6 %) bilo je ženskog spola, dok je njih 29 (23,4 %) sudionika bilo muškog spola.

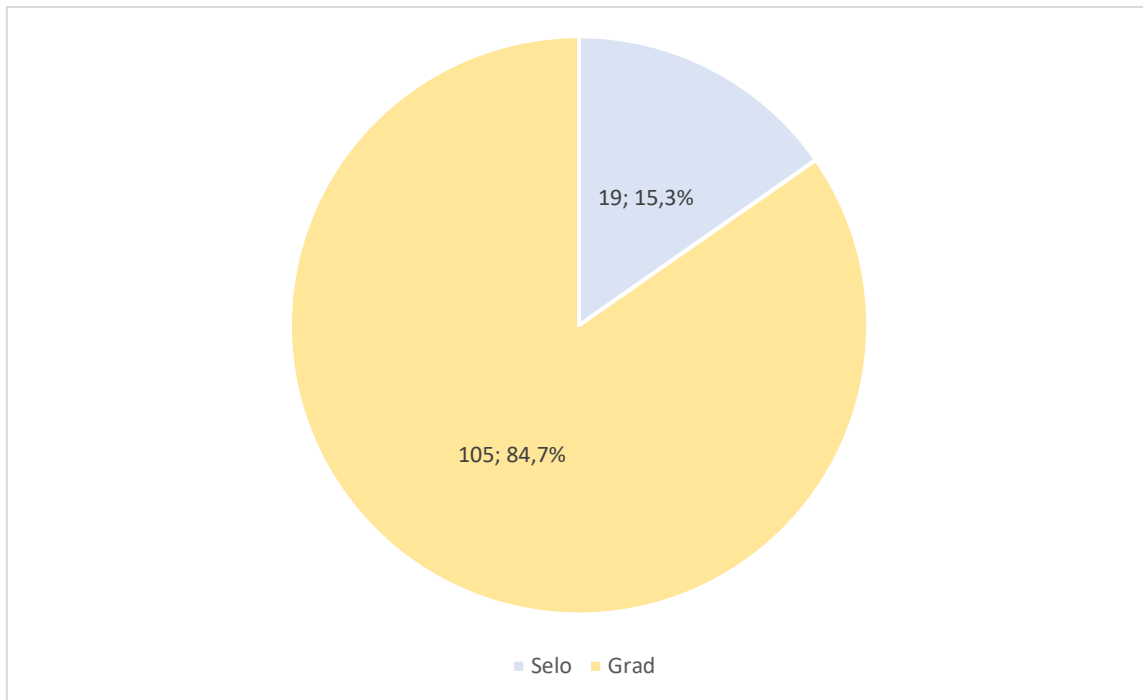
U grafikonu 3.1.2. prikazana je distribucija sudionika s obzirom na razinu obrazovanja.

Grafikon 3.1.2. Prikaz broja sudionika s obzirom na razinu obrazovanja

U grafikonu 3.1.2. prikazana je distribucija sudionika prema razini obrazovanja. Osnovnu školu je završilo samo 5 (4%) sudionika, najviše sudionika, njih 77 (62,1%) ima srednju stručnu spremu, višu stručnu ima njih 30 (24,2%) sudionika, dok visoku stručnu spremu ima njih 12 (9,7%) sudionika.

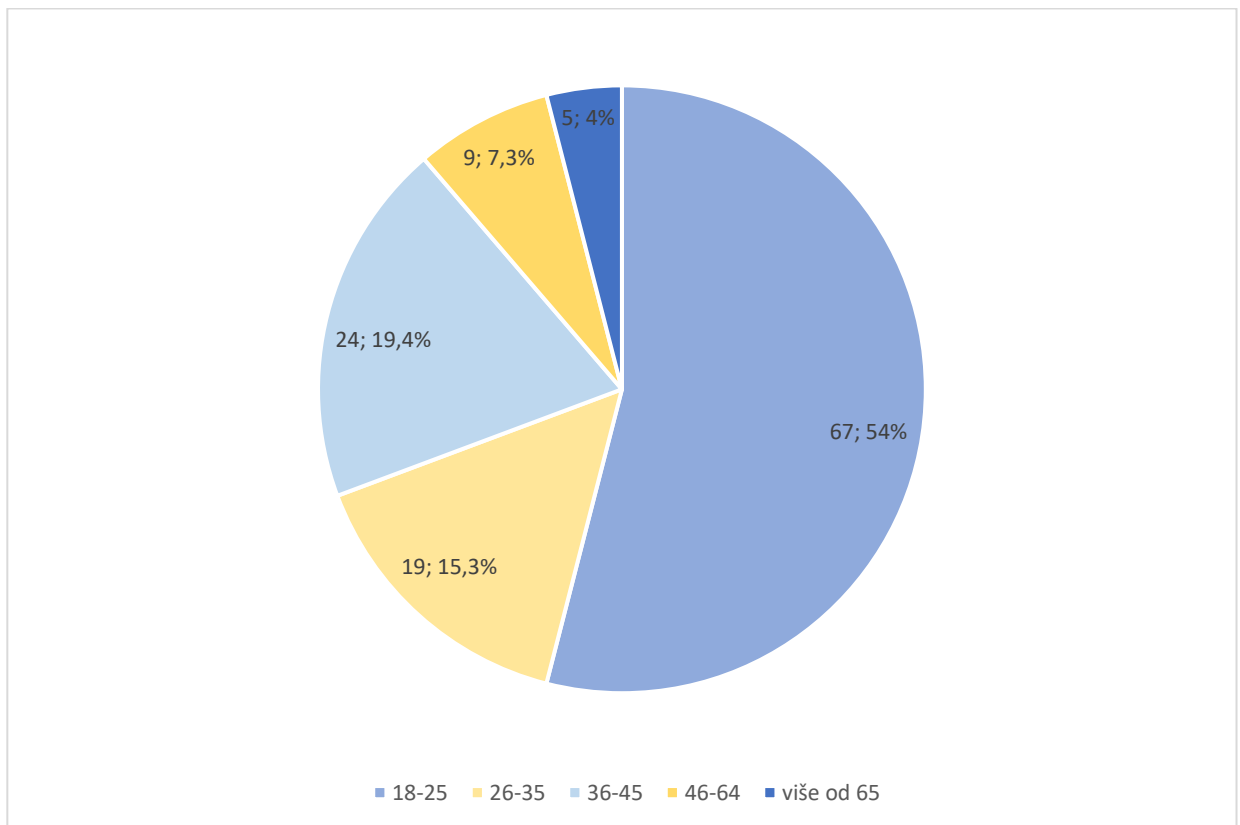
U grafikonu 3.1.3. prikazana je distribucija sudionika prema mjestu stanovanja.

Grafikon 3.1.3. Prikaz broja sudionika s obzirom na mjesto stanovanja

U grafikonu 3.1.3. prikazana je distribucija sudionika prema mjestu stanovanja. Najviše sudionika, njih 105 (84,7%) kao mjesto stanovanja je navelo grada, a 19 (15,3%) sudionika navelo je selo.

U grafikonu 3.1.4. prikazana je distribucija sudionika s obzirom na dob.

Grafikon 3.1.4. Prikaz broja sudionika s obzirom na dob

U grafikonu 3.1.4. prikazana je distribucija sudionika s obzirom na dob. Najviše sudionika, njih 67 (54%) je bilo u dobi od 18-25 godina, u dobi od 26-35 godina je bilo 19 (15,3%) sudionika, dok je u dobi od 36-45 godina bilo njih 24 (19,4%) sudionika te je njih 9 (7,3%) sudionika bilo u dobi od 46-64 godina, a samo njih 5 (4%) sudionika je bilo starije od 65 godina.

3.2. Informiranost opće populacije o autizmu

U tablici 3.2.1. prikazani su rezultati informiranosti sudionika o autizmu

Varijabla	N N=124	%
Jeste li čuli za pojam autizam?		
Da	123	99,2
Ne	0	0,00
Ne znam	1	0,8
Poznajete li dijete ili osobu s autizmom?		
Da	61	49,2
Ne	60	48,4
Ne znam	3	2,4
Autizam je vrlo složen neurorazvojni poremećaj koji zahvaća sve aspekte dječje ličnosti?		
Da	82	66,1
Ne	14	11,3
Ne znam	28	22,6
Mislite li da postoji medicinsko dijagnostički test za dijagnozu autizma?		
Da	78	62,9
Ne	20	16,1
Ne znam	26	21,0

Varijabla	N N=124	%
Uzrok autizma je poznat?		
Da	16	2,9
Ne	67	54,0
Ne znam	41	33,1
Autizam se podjednako javlja kod djevojčica i dječaka?		
Da	44	35,5
Ne	33	26,6
Ne znam	47	37,9
Smatrate li da se autizam može izliječiti?		
Da	18	14,5
Ne	80	64,5
Ne znam	26	21,0
Osobe s autizmom imaju problema sa socijalnom interakcijom?		
Da	104	83,9
Ne	7	5,6
Ne znam	13	10,5
Osobe s autizmom izbjegavaju kontakt očima?		
Da	87	70,2
Ne	13	10,5
Ne znam	24	19,4

Varijabla	N N=124	%
Osobe s autizmom ne žele prijatelje?		
Da	22	17,7
Ne	66	53,2
Ne znam	36	29,0
Osobe s autizmom sklone su samoozljeđivanju?		
Da	43	34,7
Ne	23	18,5
Ne znam	58	46,8
Autizam je povezan s intelektualnim poteškoćama?		
Da	64	51,6
Ne	33	26,6
Ne znam	27	21,8
Sve osobe s autizmom imaju iste simptome?		
Da	6	4,8
Ne	102	82,3
Ne znam	16	12,9
Može li se osoba s autizmom zaposliti?		
Da	82	66,1
Ne	10	8,1
Ne znam	32	25,8

Varijabla	N N=124	%
Smatrate li postoji povezanost između autizma i nekih cjepiva, odnosno da se javlja nakon cijepljenja?		
Da	35	28,2
Ne	46	37,1
Ne znam	43	34,7
Autizam se može povezati s nenormalnim navikama u jelu, piću i spavanju.		
Da	40	32,3
Ne	36	29,0
Ne znam	48	38,7
Autizam se može povezati s bijesom i plačem iz nepoznatih razloga.		
Da	89	71,8
Ne	7	5,6
Ne znam	28	22,6
Autizam se može povezati s niskom aktivnošću i zabrinutošću te ponavljanim radnjama.		
Da	76	61,3
Ne	14	11,3
Ne znam	34	27,4
Autizam se može povezati s nedostatnom komunikacijom.		
Da	80	64,5
Ne	18	14,5
Ne znam	26	21,0

Varijabla	N N=124	%
Autizam se može povezati s izostankom reakcije na tradicionalne metode poučavanja.		
Da	50	40,3
Ne	29	23,4
Ne znam	45	36,3
Autizam je posljedica lošeg roditeljstva?		
Da	1	0,8
Ne	108	87,1
Ne znam	15	12,1
Obilježja autizma pojavljaju se prije treće godine života.		
Da	67	54,0
Ne	12	9,7
Ne znam	45	36,3
Kašnjenje u razgovoru, igri i komunikaciji znakovi su autističnog poremećaja.		
Da	75	60,5
Ne	19	15,3
Ne znam	30	24,2

Tablica 3.2.1. Prikaz rezultata informiranosti sudionika o autizmu

U tablici 3.2.1. prikazani su rezultati informiranosti sudionika o autizmu. Iz rezultata možemo uočiti da je većina sudionika, njih 123 (99,2%) čula za pojam autizam, dok samo jedan sudionik (0,8%) nije siguran. Polovica sudionika, njih 61 (49,2%) poznaje dijete ili osobu s autizmom, dok druga polovica sudionika, njih 60 (48,4%) ne poznaje dijete ili osobu s autizmom. Da je autizam vrlo složen neurorazvojni poremećaj koji zahvaća sve aspekte dječje ličnosti smatra njih 82 (66,1%) sudionika, dok njih 14 (11,3%) sudionika smatra da autizam nije vrlo složen neurorazvojni poremećaj koji zahvaća sve aspekte dječje ličnosti, a njih 28 (22,6%) sudionika nisu sigurni u isto. Većina sudionika, njih 78 (62,9%) smatra da postoji medicinsko dijagnostički test za dijagnozu autizma, a njih 20 (20,1%) sudionika smatra da ne postoji medicinsko dijagnostički test za dijagnozu autizma, dok njih 26 (21,0%) nisu sigurni da postoji li medicinsko dijagnostički test za dijagnozu autizma.

Većina sudionika, njih 67 (54,0%) smatra da uzrok autizma nije poznat, a njih 16 (12,9%) sudionika smatra da je uzrok autizma poznat, dok njih 41 (33,1%) nije sigurno da je uzrok autizma poznat. Da se autizam podjednako javlja kod djevojčica i dječaka smatra njih 44 (35,5%) sudionika, dok njih 33 (26,6%) sudionika smatra da se autizam ne javlja podjednako kod djevojčica i dječaka, a njih 47 (37,9%) sudionika nisu sigurni da se autizam podjednako javlja kod djevojčica i dječaka. Čak 80 (64,5%) sudionika ne smatra da se autizam ne može izliječiti, dok njih 18 (14,5%) sudionika smatra da se autizam može izliječiti, dok njih 26 (21,0%) sudionika nisu sigurni da se autizam može izliječiti. Također, većina sudionika, njih 104 (83,9%) smatra da osobe s autizmom imaju problema sa socijalnom interakcijom, a njih samo 7 (5,6%) sudionika ne smatra da osobe s autizmom imaju problema sa socijalnom interakcijom, dok njih 13 (10,5%) sudionika nisu sigurni da li osobe s autizmom imaju problema sa socijalnom interakcijom.

Da osobe s autizmom izbjegavaju kontakt očima smatra njih 87 (70,2%) sudionika, dok njih 13 (10,5%) sudionika ne smatraju da osobe s autizmom izbjegavaju kontakt očima, a njih 24 (19,4%) sudionika nisu sigurni da li osobe s autizmom izbjegavaju kontakt očima. Tvrdnju da osobe s autizmom ne žele prijatelje smatra točnim samo njih 22 (17,7%) sudionika, dok njih 66 (53,2%) sudionika ne smatra da osobe s autizmom ne žele prijatelje, a njih 26 (29,0%) nisu sigurni da li osobe s autizmom ne žele prijatelje. Samo 43 (34,7%) sudionika smatra da su osobe s autizmom sklone samoozljeđivanju, dok njih 23 (18,5%) sudionika smatra da osobe s autizmom sklone nisu samoozljeđivanju, a njih čak 58 (46,8%) sudionika nisu sigurni da li su osobe s autizmom sklone samoozljeđivanju. Da je autizam povezan s intelektualnim poteškoćama smatra većina sudionika, njih 64 (51,6%), a njih 33 (26,6%) sudionika ne smatra

da je autizam povezan s intelektualnim poteškoćama, dok njih 27 (21,8%) sudionika nisu sigurna da je autizam povezan s intelektualnim poteškoćama.

Većina sudionika, njih 102 (82,3%) ne smatraju da sve osobe s autizmom imaju iste simptome, dok samo 6 (4,8%) sudionika smatra da sve osobe s autizmom imaju iste simptome, a njih 16 (12,9%) sudionika nisu sigurna da li sve osobe s autizmom imaju iste simptome. Može li se osoba s autizmom zaposliti većina sudionika, njih 82 (66,1%) smatra da može, a njih samo 10 (8,1%) sudionika smatra da se osobe s autizmom ne mogu zaposliti, dok njih 32 (25,8%) sudionika nisu sigurna da li se osobe s autizmom mogu zaposliti. Da postoji povezanost između autizma i nekih cjepiva, odnosno da se javlja nakon cijepljenja smatra njih 35 (28,2%) sudionika, dok njih 46 (37,1%) sudionika ne smatra da postoji povezanost između autizma i nekih cjepiva, odnosno da se javlja nakon cijepljenja, a njih 43 (34,7%) sudionika nisu sigurna da li postoji povezanost između autizma i nekih cjepiva, odnosno da se javlja nakon cijepljenja. Tvrdnju da se autizam može povezati s nenormalnim navikama u jelu, piću i spavanju smatra točnom njih 40 (32,3%) sudionika, a njih 36 (29,0%) sudionika ne smatra da se autizam može povezati s nenormalnim navikama u jelu, piću i spavanju, dok njih 48 (38,7%) sudionika nisu sigurna da se autizam može povezati s nenormalnim navikama u jelu, piću i spavanju.

Većina sudionika, njih 89 (71,8%) sudionika smatra se autizam može povezati s bijesom i plačem iz nepoznatih razloga, a njih samo 7 (5,6%) sudionika ne smatra da se autizam može povezati s bijesom i plačem iz nepoznatih razloga, dok njih 28 (22,6%) sudionika nisu sigurna može li se autizam povezati s bijesom i plačem iz nepoznatih razloga. Da se autizam može povezati s niskom aktivnošću i zabrinutošću te ponavljanim radnjama smatra njih 76 (61,3%) sudionika, dok njih 14 (11,3%) sudionika ne smatra da se autizam može povezati s niskom aktivnošću i zabrinutošću te ponavljanim radnjama, a njih 34 (27,4%) sudionika nisu sigurna da li se autizam može povezati s niskom aktivnošću i zabrinutošću te ponavljanim radnjama. Također, većina sudionika, njih 80 (64,5%) smatra da se autizam može povezati s nedostatnom komunikacijom, a njih 18 (14,5%) sudionika ne smatra da se autizam može povezati s nedostatnom komunikacijom, dok njih 26 (21,0%) nije sigurni da li se autizam može povezati s nedostatnom komunikacijom. Tvrdnju da autizam može povezati s izostankom reakcije na tradicionalne metode poučavanja smatra njih 50 (40,3%) sudionika, a njih 29 (23,4%) sudionika ne smatra točnim tvrdnju da se autizam može povezati s izostankom reakcije na tradicionalne metode poučavanja, dok njih 46 (36,3%) sudionika nisu sigurna da li se autizam može povezati s izostankom reakcije na tradicionalne metode poučavanja. Čak njih 108 (87,1%) sudionika ne smatra da je autizam posljedica lošeg roditeljstva, dok samo jedan

sudionik (0,8%) smatra da je autizam posljedica lošeg roditeljstva, a njih 15 (12,1%) nisu sigurna da je autizam posljedica lošeg roditeljstva.

Više od polovice sudionika, njih 64 (54,0%) smatra da se obilježja autizma pojavljaju se prije treće godine života, dok njih 12 (9,7%) sudionika ne smatra da se obilježja autizma pojavljaju se prije treće godine života, a njih 45 (36,3%) sudionika nisu sigurna da li se obilježja autizma pojavljaju se prije treće godine života. Da je kašnjenje u razgovoru, igri i komunikaciji znakovi autističnog poremećaja smatra njih 75 (60,5%) sudionika, a njih 19 (15,3%) sudionika ne smatra da je kašnjenje u razgovoru, igri i komunikaciji znakovi autističnog poremećaja, dok njih 30 (24,2%) sudionika nisu sigurna da li su kašnjenje u razgovoru, igri i komunikaciji znakovi autističnog poremećaja.

4. Rasprava

Ovo istraživanje je provedeno s ciljem kako bi se procijenila informiranost opće populacije o autizmu u Republici Hrvatskoj. Značajno je istaknuti kako je većina sudionika (99,2%) čula za pojam autizam. Međutim, za različita pitanja postoji velika razlika u točnosti davanja odgovora. Iz pitanja je vidljivo da je većina ispitanika upoznata s glavnim simptomima bolesti, ali se malo zna o učestalosti, liječenju i posljedicama tih simptoma na život bolesnika. Konačni rezultati upućuju na to da bi se edukacija opće populacije o autizmu trebala poboljšati. Slično istraživanje provedeno je među hispanoameričkom populacijom u Tennesseeju, SAD, kako bi se otkrilo koliko je hispanoamerička populacijom informirana o autizmu. Ispostavilo se da hispanoamerička populacija razumije pojam autizam te prepoznaju glavne značajke autizma [14].

Na pitanje: "*Osobe s autizmom imaju problema sa socijalnom interakcijom?*", većina ispitanika odgovorila je s "Da" (83,9%), što je ujedno i točan odgovor. Ovo pitanje postavljeno je i u sličnom istraživanju koje je provedeno u Saudijskoj Arabiji pod nazivom "*Javna svijest o poremećajima iz spektra autizma*". U u tom istraživanju većina je sudionika (92%) također na ovo pitanje odgovorili potvrdno [15].

Rezultatima ovog istraživanja dokazano je da su sudionici informirani o simptomima autizma točnim odgovorima na pitanja da „*Osobe s autizmom izbjegavaju kontakt očima*“ i „*Osobe s autizmom ne žele prijatelje*“. Na prvo pitanje sudionici su odgovorili sa „Da“ i to njih 70,2%, a na drugo pitanje sa „Ne“ i to 53,2% sudionika. U već spomenutom istraživanju koje je provedeno među hispanoameričkom populacijom, većina njihovih sudionika je također točno odgovorila na navedena pitanja [14].

Na ostalim pitanjima, većina sudionika je točno odgovorila na pitanja. Većina sudionika (64,5%) je znalo da se autizam ne može izliječiti. Velika većina sudionika (87,1%), je upoznata da autizam nije uzrokovan lošim roditeljstvom, a polovica sudionika (51,6%) je znalo da je autizam povezan sa intelektualnim teškoćama.

Također iz dobivenih podataka uočava se da su sudionici informirani o tome da nemaju sve osobe s autizmom iste simptome, da su uzroci autizma nepoznati te da se osobe s autizmom mogu zaposliti. Kada to usporedimo s istraživanjem provedenim među hispanoameričkom populacijom, može se uočiti da se neki od odgovora na pitanja podudaraju. U tom je istraživanju 60% sudionika znalo da se autizam ne može izliječiti [14].

Unazad dva desetljeća pojavila se zabrinutost među općom populacijom zbog navodne povezanosti ili smatranja da cjeviva uzrokuju autizam. Rezultati ovog istraživanja pokazali su da ipak većina sudionika (37,1%) ne smatra da postoji povezanost između autizma i nekih cjeviva, odnosno da se javlja nakon cijepljenja.

5. Zaključak

Autizam je poremećaj karakteriziran lošim ili nepostojećim obrascima socijalne interakcije, komunikacije i stereotipnog ponašanja. Smatra se heterogenom bolešću nepoznate etiologije. Potpora okoline povećava neovisnost i sposobnost osoba s autizmom da sudjeluju u aktivnostima svakodnevnog života. Ovim istraživanjem dokazano je da sudionici istraživanja razumiju simptome autizma. Svjetski dan svjesnosti o autizmu obilježava se svake godine s ciljem pomicanja fokusa sa svjesnosti na prihvaćanje autizma i promicanja daljnje uključenosti u društvo. Unatoč brojnim vladinim i građanskim udrugama, još uvijek postoji društvena stigma protiv takvih osoba, što dovodi do izbjegavanja interakcija između neurorazvojno normalnih osoba i osoba s autizmom. To utječe na ionako lošu socijalnu interakciju osoba s autizmom, što je vrlo štetan čimbenik koji utječe na učinkovitost tretmana integracije u zajednicu. Stigmatizacija osoba s autizmom se može smanjiti zdravstvenim obrazovanjem njihovih skrbnika i zajednice u cjelini.

Kvaliteta života osoba s autizmom poboljšava se razumijevanjem uzroka autizma, detalja ponašanja i programa koji olakšavaju kognitivno perceptivni doživljaj okoline te programima koji olakšavaju komunikaciju i stvaraju veći osjećaj sigurnosti osoba s autizmom, njegovateljima, odgojiteljima i svima koji su u interakciji s osobama s autizmom. Poboľšanjem kvalitete života i osobnih odnosa, također može smanjiti učestalost mentalnih bolesti kod osoba s autizmom i njihovih skrbnika, što rezultira zdravijom populacijom povezanom s autizmom i smanjenim financijskim opterećenjem zdravstvenih sustava. Važno je destigmatizirati riječ "*autističan*" i dopustiti ljudima da vide da i oni mogu živjeti samostalno i raditi posao u kojem uživaju ili koji žele raditi u skladu sa svojim sposobnostima.

U prosjeku više od 30% sudionika ne zna odgovore na pitanja o autizmu. Gotovo 30% sudionika dovodi u uzročno posljedičnu vezu cijepjenje i pojavu autizma. Ispitivanje je ukazalo na veliku potrebu edukacije populacije kako bi pristup djetetu s autizmom bio primjereniji i kako bi se djetetu s autizmom i njegovim roditeljima život učinio boljim i lakšim. Edukacija zdravstvenih djelatnika nije dovoljna, potrebna je edukacija cijele populacije jer autizam nije samo bolest djeteta već cijele obitelji.

6. Literatura

- [1] S. Nikolić i suradnici B. Brgovec, I. Brgovec, S. Matačić, Z. Bujas Petković: Autistično dijete, Kako razumjeti dječji autizam. Drugo revidirano i dopunjeno izdanje, Izdavačko poduzeće Prosvjeta, Zagreb, 2010.
- [2] B. Martinić, Z. Bujas-Petković: Ranko i ja autizam, što je to?, Talic graphicom, Split, 2000.
- [3] Z. Bujas Petković, J. Frey-Škrinjar: Poremećaji autističnog spektra, Školska knjiga, Zagreb, 2010.
- [4] L. Kanner: Autistic disturbances of affective contact, *Nervous Child*, 1943., str. 217-250.
- [5] H. Asperger: Die "Autistischen Psychopathen" im Kindesalter. *Archiv für Psychiatrie und Nervenkrankheiten*, 1944 str. 76-136.
- [6] H. Remschmidt: Autizam - Pojavni oblici, uzroci, pomoć, Naklada Slap, Jastrebarsko, 2009.
- [7] M.M.Y. Waye, H.Y. Cheng. Genetics and epigenetics of autism: A review *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 2018.,str. 228-244
- [8] C. Lord, M. Elsabbagh, G. Baird, J. Veenstra-Vanderweele: Autism spectrum disorder, *Lancet*, 2018., str. 508-520.
- [9] American Psychiatric Association: Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.). American Psychiatric Association, 2013.
- [10] B. Švel: Autizam u Hrvatskoj, Udruga za autizam Hrvatske, Zagreb, 2006.
- [11] M. DeFilippis, K.D. Wagner: Treatment of Autism Spectrum Disorder in Children and Adolescents. *Psychopharmacol Bull.* 2016., str. 18-41.
- [12] C. Kasari, K. Lawton: Promoting Social Behavior in Children with Autism Spectrum Disorders in Inclusive School Settings. *Child Development Perspectives*, 2010., str. 259-263.
- [13] D. J. Posey, C. J. McDougle: Pharmacotherapy of aggression in children and adolescents with autism spectrum disorders. *Current Opinion in Pediatrics*, 2010., str. 1-6.
- [14] C. Daugherty: The knowledge and Awareness of Autism Spectrum Disorders within the Espanic Community, The Honors, 2012.

- [15] M.A. Alshemi, M.A. Abousaadah, R.A. Sairah: Public awareness of autism spectrum disorder, Neurosciences, 2017.

Popis grafikona

- [1] Grafikon 3.1.1. Prikaz broja sudionika s obzirom na spol.....10
- [2] Grafikon 3.1.2. Prikaz broja sudionika s obzirom na razinu obrazovanja.....11
- [3] Grafikon 3.1.3. Prikaz broja sudionika s obzirom na mjesto stanovanja.....12
- [4] Grafikon 3.1.4. Prikaz broja sudionika s obzirom na dob.....13

Popis tablica

- [1] Tablica 3.2.1. Prikaz rezultata informiranosti sudionika o autizmu14

Prilog 1.

Anketa

1. Spol

- a) M
- b) Ž

2. Razina obrazovanja

- a) osnovna škola
- b) srednja stručna sprema
- c) viša stručna sprema
- d) visoka stručna sprema

3. Mjesto stanovanja

- a) selo
- b) grad

4. Vaša dob u godinama

- a) 18-25
- b) 26-35
- c) 36-45
- d) 46-64
- e) više od 65

5. Jeste li čuli za pojam autizam?

- a) da
- b) ne
- c) ne znam

6. Poznajete li dijete ili osobu s autizmom?

- a) da
- b) ne
- c) ne znam

7. Autizam je vrlo složen neurorazvojni poremećaj koji zahvaća sve aspekte dječje ličnosti?

- a) da
- b) ne
- c) ne znam

8. Mislite li da postoji medicinski dijagnostički test za dijagnozu autizma?

- a) da
- b) ne
- c) ne znam

9. Uzrok autizma je poznat?

- a) da
- b) ne
- c) ne znam

10. Autizam se podjednako javlja kod djevojčica i dječaka?

- a) da
- b) ne
- c) ne znam

11. Smatrate li da se autizam može izliječiti?

- a) da
- b) ne
- c) ne znam

12. Osobe s autizmom imaju problema sa socijalnom interakcijom?

- a) da
- b) ne
- c) ne znam

13. Osobe s autizmom izbjegavaju kontakt očima?

- a) da
- b) ne
- c) ne znam

14. Osobe s autizmom ne žele prijatelje?

- a) da
- b) ne
- c) ne znam

15. Osobe s autizmom sklone su samoozljeđivanju?

- a) da
- b) ne
- c) ne znam

16. Autizam je povezan s intelektualnim poteškoćama?

- a) da
- b) ne
- c) ne znam

17. Sve osobe s autizmom imaju iste simptome?

- a) da
- b) ne
- c) ne znam

18. Može li se osoba s autizmom zaposliti?

- a) da
- b) ne
- c) ne znam

19. Smatrate li postoji povezanost između autizma i nekih cjepiva, odnosno da se javlja nakon cijepljenja?

- a) da
- b) ne
- c) ne znam

20. Autizam se može povezati s nenormalnim navikama u jelu, piću i spavanju.

- a) da
- b) ne

c) ne znam

21. Autizam se može povezati s bijesom i plačem iz nepoznatih razloga.

a) da

b) ne

c) ne znam

22. Autizam se može povezati s niskom aktivnošću i zabrinutošću te ponavljanim radnjama.

a) da

b) ne

c) ne znam

23. Autizam se može povezati s nedostatnom komunikacijom.

a) da

b) ne

c) ne znam

24. Autizam se može povezati s izostankom reakcije na tradicionalne metode poučavanja.

a) da

b) ne

c) ne znam

25. Autizam je posljedica lošeg roditeljstva?

a) da

b) ne

c) ne znam

26. Obilježja autizma pojavljaju se prije treće godine života.

a) da

b) ne

c) ne znam

27. Kašnjenje u razgovoru, igri i komunikaciji znakovi su autističnog poremećaja.

a) da

b) ne

c) ne znam

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, LAURA JEČMENJAK (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom INFORMIRANOST OPĆE POPULACIJE O AUTIZMU (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Laura Ječmenjak
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, LAURA JEČMENJAK (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom INFORMIRANOST OPĆE POPULACIJE O AUTIZMU (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Laura Ječmenjak
(vlastoručni potpis)